

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (İSMUS), I/2 (2016), s. 111-146

AIPAC'İN AMERİKAN DIŞ POLİTİKASINI VE İRAN NÜKLEER MÜZAKERELERİNİ ETKİLEME SİYASETİ

Meryem ÖZGÜR*

Özet

İran'ın nükleer silah üretiminde gelişme sağlaması, İsrail için Orta Doğu'da bir tehdit unsuru oluşturmuştur. Bu tehdit 2000'li yıllarda daha ciddi bir boyut kazanmış, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi kararı ile İran'a karşı birçok yaptırım beraberinde getirmiştir. BM ve Amerika'nın uyguladığı yaptırımlar İran'ın nükleer faaliyetlerini engelleyici nitelikte bir adım olmuştur. Bu doğrultuda, Washington D.C.'de güçlü bir Yahudi lobisi olarak faaliyet gösteren Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (American Israel Public Affairs Committee: AIPAC) Amerika'nın İran'a yönelik politikalarını ve taraflar arasındaki müzakere sürecini büyük ölçüde yönlendirmeye çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: AIPAC, İsrail, İran, ABD, İran'ın Nükleer Faaliyetleri, Yaptırımlar.

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi, SBE Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, meryem.ozgur@gmail.com

THE EFFECTS OF AIPAC'S POLICY ON THE US FOREIGN POLITICS AND IRANIAN NUCLEAR NEGOTIATIONS

Abstract

Iran's progress on the production of nuclear weapons posed a threat to Israel in the Middle East. This threat has gained a more serious dimension in the 2000's and severe sanctions were imposed on Iran in conjunction with an United Nation's (UN) Security Council resolution. UN's and US sanctions against Iran's nuclear programme, become a deterrent in preventing Iran's activities on nuclear capacity development. In this regard, The American Israel Public Affairs Committee (AIPAC) operates in the Washington D.C USA as a powerful lobbying group for improvement of American-Israeli relations that aims to steer away the US-Iranian relations on the issue and the negotiation process between the parties.

Keywords: AIPAC, Israel, Iran, the USA, Iran's Nuclear Programme, Sanctions.

Giriş

İran'ın terörizme finansman sağladığı ve nükleer çalışmalarını kötü amaçlar için geliştirdiği fikrinin uluslararası alanda benimsenmesi sonucu, İran'a yönelik yaptırım kararları alınmıştır. Bu yaptırım kararları, sadece devletler tarafından değil, aynı zamanda bölgesel ve uluslararası örgütler tarafından da alınmıştır. Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) en etkili bir şekilde yaptırım kararlarının alınmasına ve uygulanmasına öncülük etmiş ve İran'ı uluslararası alandan izole etme çabası içine girmişlerdir. Özellikle, ABD'nin BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinden biri olması, BM'nin İran'a yönelik aldığı kararları da etkilemiştir.

ABD'nin, uluslararası alanda İran'ın terörizmin finansmanı ve nükleer geliştirme çalışmalarını tehlike doğurabileceği inancını etkili bir şekilde yayması, İsrail'in güvenliği ile de doğrudan ilgili bir konudur. İsrail'in güvenliğinin Amerikan siyasetinde önemli bir noktada olduğu birçok politikacı tarafından çeşitli oturumlarda dile getirilmiştir. Bu noktada, İsrail'in çıkarlarını gözetebilecek ve bir nevi "İsrail'in avukatı" (Hsu, 2012) olarak ifade edilen İsrail Amerikan Halkla İlişkiler Komitesi (American Israel Public Affairs Committee: AIPAC), ABD siyasetinde, özellikle Orta Doğu ile ilgili politikaları yönlendirmede bir çok çalışma yürütmektedir.

Kongre'de etkili bir şekilde lobi faaliyeti yürüten AIPAC, yabancı bir lobi olarak değil, yerel bir lobi olarak Amerikan siyasetinde yer almaktadır. Böylece Kongre'de daha geniş bir alanda çalışma imkanı bularak, İsrail'in çıkarlarını ve güvenliğini korumayı garanti altına almaya çalışmaktadır. Kongre üyelerinin fikirlerini etkilemeye çalışarak onlara finansman desteği sağlamaktadır. Bunu doğrudan değil, aracı başka kuruluşlar veya bünyesinde bulunan zengin üyelerin yardımları ile gerçekleştirmektedir. Ayrıca Amerika'da seçim dönemlerinde de aktif çalışmalar yürütmekte olup, seçilen Kongre üyelerinin ve başkanın kendi çıkarlarını gözetebilecek isimlerin olmasını sağlamaktadırlar.

Amerika ve İsrail ilişkilerine önemli ölçüde yön veren bu kurum, 2016'da yayınladığı *Brifing Raporunda* "AIPAC altmış yıldan fazladır farkındalık oluşturmak için çalışmaktadır. ABD ve İsrail için hep beraber daha güzel yarınlar inşa edeceğiz" (AIPAC, 2016) şeklinde ifadesi ile İsrail ve ABD politikalarının birbirleri arasındaki bağı ortaya koymakta ve

gelecekte de ABD'nin İsrail'in güvenliğine yönelik politikalar izleyeceğini ya da bu noktada yönlendirileceğini ortaya koymaktadır. Güvenlik kapsamında büyük bir tehdit olarak algılanan İran nükleer faaliyetlerini engellemek amacı ile İsrail'in bir çok politik araçlarının yanı sıra AIPAC aracılığı ile lobicilik faaliyetleri yürütmektedir.

İsrail'in çıkarlarını gözeterek, ABD siyasetinde yer edinmeye çalışan AIPAC, İran nükleer müzakereleri üzerinde sürekli bir lobi faaliyeti gerçekleştirmiştir. Bu doğrultuda, gerek akademik oturumlarda gerek siyasi oturumlarda her fırsatta sözde 'İran nükleer tehdidini' dile getirmiştir. Medyayı, akademiye, düşünce kuruluşlarını ve sivil toplumu etkili bir şekilde kullanarak, hem karar alıcıları hem de kamuoyunu yönlendirerek, ABD başta olmak üzere uluslararası toplumun dikkatini çekmeye çalışmışlardır. Ne var ki, AIPAC'in çalışmaları veya İsrail'in 'nükleer tehdit' algısı, Amerikan dış politikasını ve bu kapsamda siyasi liderleri yönlendirme konusunda pasif kalmıştır. Normalde son derece güçlü bir propaganda yapan söz konusu Yahudi lobisi, Amerika'yı İran nükleer müzakere masasından kaldıramamıştır. Bu durumda, Amerika ve İsrail'in çıkarları her ne kadar uyum içinde olsa bile, bir devletin kendi öncelikli çıkarları olduğu sürece lobicilik faaliyetleri sınırlandırılabilir veya o devlet içindeki 'özerklikleri' veya 'etkileri' arka plana itilebilmektedir.

AIPAC'in İran nükleer krizini etkileme ve yönlendirme siyasetini incelemeyi hedefleyen bu makale, ilk bölümde konuyu uygulayacağı teorik çerçeveyi iki başlık altında sunacaktır. İlk olarak AIPAC'in lobi faaliyetleri ve Amerikan dış politikası yapım sürecinin etkileşimini daha sistematik bir şekilde inceleyebilmek için ABD dış politikası teorileri tartışılarak söz konusu İran görüşmelerindeki Amerikan refleksi gözlemlenmeye çalışılacaktır. Böylece meseleye hem AIPAC hem de ABD tarafından bakılarak daha verimli bir analiz yapılması beklenmektedir. İkinci başlık, söz konusu İran nükleer krizini düşünsel olarak anlamlandırabilmek için uluslararası ilişkiler literatüründeki nükleer silahlanma tartışmalarını ele alacaktır. Daha sonra AIPAC'in kuruluşunu, sahip olduğu yapıyı inceleyecek ve Amerikan dış politikası davranışları, yasama ve Kongre üzerindeki etkilerini ortaya koymaya çalışacaktır. Özellikle Amerikan dış politikasını Orta Doğu konusunda nasıl etkilediğini görmek açısından bir kaç tarihsel olay ele alınarak, bu güçlü Yahudi lobisinin Amerikan dış politikasındaki rolüne ve sistem üzerindeki etkisine değinilecektir.

İlerleyen bölümlerde, durumun daha iyi bir şekilde analiz edilmesi için İran'a uygulanan yaptırımları tarihsel açıdan kısa bir şekilde ele alacaktır. Çalışmanın son bölümü ise, İsrail'in çıkarları doğrultusunda hareket eden AIPAC'in, Amerika'nın İran'a uyguladığı yaptırımlar ve politikaları üzerinde ne kadar etkili olduğunu ve nükleer görüşmeler üzerinde nasıl bir lobi faaliyeti yürüttüğünü açıklamaya çalışacaktır. Bununla beraber, İran'a yönelik Kongre'ye sunmuş olduğu yasa tasarılarını da inceleyecektir.

Böylece, tüm bu verileri neticesinde AIPAC'in, İran nükleer müzakerelerini yönlendirme konusunda yürütmüş olduğu bütün faaliyetlere rağmen, bu davranışların ABD çıkarları ile çatışması veya ABD'nin dış politika davranışları ile nasıl bir sonuca varıldığı ve etkisinin en aza düşürüldüğü veya ikincil plana atıldığına değinilecektir.

Bu çalışma sırasında, Michael Cox ve Doug Stokes (2012) tarafından Amerikan dış politikasını başarılı bir şekilde ortaya koyan *ABD Dış Politikası* ve AIPAC'in karakterini ve genel olarak Amerikan siyasetindeki yerini ayrıntılı bir şekilde ortaya koyan Stephen M. Walt ve John Mearsheimer'in (2009) *İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası* başlıklı eserleri oldukça aydınlatıcı bir kaynak olmuştur. Bir diğer temel eser ise, eski bir senatör olan Paul Findley (1994) tarafından kaleme alınan *ABD'de İsrail Lobisi*, Kongre'deki tecrübelerini ve dolayısıyla AIPAC ile olan ilişkileri ortaya koymasından faydalı bir çalışma olmuştur. Aynı yazar tarafından ele alınan, (1989) *They Dare to Speak Out: People and Institutions Confront Israel's Lobby* isimli çalışma da son derece yardımcı bir kaynak olarak yer almaktadır.

1. Teorik Çerçeve

1.1. Amerikan Dış Politikası Teorileri

Dış politika teorisi barındırdığı farklı boyutlar ve faktörler itibariyle kompleks bir sistematığe sahiptir. Dış politika teorisini oluşturan değişkenleri iki başlık altında sınıflandırabiliriz; bağımsız ve bağımlı değişkenler. Bağımlı değişkenler belirli bir dış politikayı etkileyen faktörleri ifade eder. Bunlardan ilki dış çevre ya da uluslararası sistem, ikincisi toplumsal çevre, üçüncüsü hükümet yapısı, dördüncüsü bürokrasinin rolü ve son olarak liderlerin kişilik özellikleridir. Bağımsız değişken ise belirtilen bağımlı değişkenlerin üzerine uygulandığı spesifik olarak bir devletin dış politikasını ifade eder. Bu makalenin konusu olan

Amerikan dış politikası ise dış politika analizinde bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

Devletlerin uluslararası sistemin bir parçası olduğu gerçeği göz önüne alındığında, politikalarının sistemden etkilenmediklerini söylemek imkansızdır. Bu bağlamda oluşan dış politikayı etkileyen faktörlere dış faktörler denir. Bunun yanında diğer faktörler (toplumsal çevre, hükümet yapısı, bürokrasi ve lider özellikleri) iç faktörler başlığı altında toplanabilir. Bazı siyaset bilimciler dış politika yapım sürecinde iç faktörlerin dış faktörlerden daha etkili olduğunu savunmaktadır. Eski bir anlayıőın ürünü olan 'siyaset suyun kenarına kadar' söyleminin bugün alaőaęı edilmesi gerektiğini savunan çalışmalar mevcuttur. Dış politika yapım sürecinde iç dinamiklerin tek sesli olduğunu iddia eden bu söylem, özellikle Amerika örneğinde başarısız olmuştur. Özellikle ABD'nin anayasasının farklı kurumlara vermiş olduğu yetkiler tarafları bir mücadele içerisine girmeye zorlamıőtır. Bu da dış politika yapım sürecinde uyumsuzlukları ve fikir ayrılıklarını daha çok tetiklemiőtir. Bu da dış faktörlerden çok iç faktörlerin dış politika yapım sürecini etkilediği inancını artırmıőtır. Tüm bunların dışında ülkeler kendilerine has spesifik dış politikalar da üretebilirler. Genel olarak Amerikan dış politikası teorilerini birkaç başlık altında inceleyecek olursak; sistemik yani Amerikan dış politikasında uluslararası sistemin etkili olduğunu savunan iki teori mevcuttur. Bunlar; defansif ve ofansif realizmdir. Her ikisi de uluslararası sistemde güç dağılımının devletlerin dış politika yapımını etkileyen temel faktör olduğunu savunur. Defansif realistler devletlerin anarőik bir uluslararası sistemde güvenliklerini ve hayatta kalmalarını sürdürmelerine yetecek seviyede güç arayıőında olduklarını iddia ederler. Ofansif realistlerse devletlerin güç maksimize edici olduklarını bu yüzden her daim diğer devletlere göre daha güçlü olma politikaları güttüklerini ileri sürerler. Amerikan dış politikasının iç faktörlere göre őekillendięini destekleyen teoriler liberalizm ve marksizmdir. Liberalizm çekirdek değerleri itibariyle Amerikan devletinin karakterini oluőturur. Bu teoriye göre bireysel özgürlüğü ve liberal demokrasiyi tüm dünyada sağlamak Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasının en önemli halkasını oluőturur. Özellikle başkan Woodrow Wilson ile özdeőleőmiő liberal dış politika geleneğinden bahsedebiliriz. Bir diğer iç faktör teorisi Marksizm, Amerikan dış politikasının ekonomik dinamiklerine dikkat çeker. Marksizme göre Amerika Birleşik Devletleri kapitalist ekonominin sağlanması için dış

politika üretir. Bu da ABD'yi emperyalist ve yayılcı bir dış politika yapmaya iter. Amerikan dış politikasındaki iç faktör teorileri ve sistemik teoriler arasındaki rekabet, spesifik olarak Soğuk Savaş döneminin kökenlerinin bu dönemde devletlerin uyguladığı dış politikaların bir sonucu olduğu konusunda da gözlemlenmiştir. Sistemik açıklamalar Soğuk Savaşın, İkinci Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği'nin yayılcı politikaları ve ABD'nin komünizmin yayılmasını önlemek için uyguladığı dış politikaları nedeniyle ortaya çıktığını ileri sürerler. İç faktörlere vurgu yapan açıklamalardan Soğuk Savaş'ın ABD'nin ekonomik yayılcılığının bir sonucu olduğunu desteklerler. Buraya kadar bahsettiğimiz sistemik ve iç faktör teorilerinin her ikisini de sentezleyen bir dış politika teorisi de mevcuttur. Neoklasik realizme göre sistemik faktörlerin en önemli parametresi olan göreceli güç dağılımı Amerikan dış politikası yapım sürecinde neyin mümkün ya da neyin mümkün olmayacağını göstermesi açısından önemlidir. Aynı zamanda Amerikan dış politikası yapım sürecinde iç faktörler de sistemik faktörlerin nasıl belirli dış politikalara çevrildiğini açıklayabilmek için önemlidir. Buraya kadar bahsetmiş olduğumuz tüm teoriler materyalistik faktörlere odaklanmıştı. Bu noktada dış politika yapım sürecinde kimliklere ve değerlere vurgu yapan konstrüktivist (inşacı) teoriden de bahsedebiliriz. İnşacı teori Amerika'nın diğer devletlerden farklı bir profili olduğundan, bir istisna devleti, olduğundan yola çıkarak Amerikan milli kimliğinin dış politika yapımında en önemli faktörlerden biri olduğunu savunur. Tüm bu dış politika teorileri dışında spesifik bir teori olarak 'büyük strateji' dediğimiz devletlerin kendi çıkarlarının en üst düzeyde tutulduğu dış politika tercihinden de bahsedebiliriz. Amerika Birleşik Devletleri için üç farklı büyük stratejiden bahsedilebilir. Bunlar; *Öncelik*, *Liberal uluslararasılık* ve *açık denizleri dengeleme* stratejileridir. Öncelik stratejisi Amerika'nın tartışılmaz süper güç pozisyonunu sürdürmeyi hedef alan politikadır. Bu stratejiye göre Amerika, özellikle askeri baskınlığını yükselmesi muhtemel yeni güçlere karşı sürdürmelidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş dönemi boyunca özellikle Sovyetlere karşı uyguladığı dış politikası Öncelik Stratejisiyle açıklanabilir. *Liberal uluslararasılık* Amerika'nın çok taraflı ilişkiler ve uluslararası kurumlar vasıtasıyla, demokrasi ve diğer liberal değerleri sağlama hedefleriyle dünyanın liderliğini elinde tutmasına atıfta bulunan stratejidir diyebiliriz. Bu strateji Amerika'nın dış politikadaki eylemlerini meşru bir zemine oturtulmasını sağlar. Açık deniz stratejisi ise

çok kutuplu uluslararası sistemde Amerika'ya karşı yapılması muhtemel diğerk büyük güçlerin koalisyonuna karşı alınması gereken tedbirleri içerir. Bu bağlamda Amerika'nın gelirlerinin bir kısmının farklı kutuplara aktarılarak bir denge sağlanması gözetilir.

1.2. Nükleer Silahların Yayılması Tartışmaları

Kitle imha silahları olarak ifade edilen nükleer silahların yayılması gerek güç dengesi gerekse de güvenlik anlamında uluslararası sistemde önemli bir konu olarak yer almaktadır. Özellikle Soğuk Savaş dönemi tırmanan nükleer füze krizi olayları bunu etkilemiştir. Bu doğrultuda Graham Allison'un Küba Nükleer Füze Krizi ile ilgili ele almış olduğu çalışmada, Kitle İmha Silahlarının yayılmasının tehlikesini ile ilgili bir denklem ortaya koymaktadır.

Bir diğerk çalışma ise, Kenneth Waltz ve Scott Sagan'ın (2003) ortaya koymuş olduğu teorik tartışmadır. Buna göre, Waltz nükleer silahlarının uluslararası sistemde sağlayacağı güç dengesi üzerinden değerlendirmektedir. Ayrıca, kontrollü bir nükleer silahlanmanın sıfır veya ani bir yayılmadan daha iyi olduğunu belirtmektedir. Waltz için önemli olan diğerk bir durum ise, devletlerin 'güvenlik' algısıdır. Ona göre, eğer bir devlet kendini nükleer silahlara sahip iken güven içinde hissediyorsa bunu gerçekleştirmelidir. Ayrıca, devletlerin elde etmiş oldukları ikinci vuruş kapasitesi 'caydırıcılık' etkisi ile ortaya çıkarak, savaş riskini azaltmaktadır. Sagan ise, Waltz'ı ve nükleer silahların yayılmasını savunanları 'optimistler' olarak değerlendirerek daha pesimist bir analiz ile nükleer silahların tamamen sınırlandırmasını savunmaktadır. Çünkü nükleer silahların yayılması olası bir savaşa neden olabilir. Sagan bunu, "örgütsel teori" çerçevesinde değerlendirmektedir. Bunu da iki argüman üzerinden açıklamaktadır. Bunlardan ilki, askeri organizasyonlardır. İkinci olarak ise, askerin sivil hükümet üzerindeki etkisidir. Devletler, sivil yönetimlerden uzak olduğu müddetçer savaşa daha yatkındırlar. Ayrıca, sivil yönetimden uzak olmaları nedeniyle, çıkarlar 'objektif' olmaktan ziyade 'askeri' önceliklidir.

2. AIPAC'ın Kuruluşu ve Amerikan Dış Politikasındaki Etkileri

“Başkentin Efendisi”¹

Capitol Hill’de² en etkili lobilerden biri olan AIPAC, 1954’de Isaiah L. Kenen tarafından ilk başlarda Amerikan Siyonist Halkla İlişkiler Komitesi (American Zionist Committee for Public Affairs: AZCPA) olarak kurulmuş olup daha sonraları Yahudi olmayanları da etkiyebilmek için American Israel Public Affairs Committee ismi ile faaliyetlerine devam etmiştir (Goldberg, 1990, s. 16; Waxman, 2016, s. 155). AIPAC’ın çalışma merkezi Washington D.C.’ dedir. AIPAC’ın yüz binden fazla üyesi olup Amerika’nın bir çok bölgesinde faaliyetler yürüten ofisleri vardır. Yerel bir lobi olarak çalışmalar yürüten AIPAC, gizli bağışçılar tarafından desteklenmektedir (AIPAC, 2015) ve ABD’de bulunan en etkili İsrail lobilerinden biri olarak yer almaktadır. Mearsheimer ve Walt’a (2009) göre, söz konusu lobi “ABD dış politikasını İsrail yararına yönlendirmek için aktif olarak çalışan şahıs ve teşkilatlardan oluşan gevşek bir koalisyonu” ifade etmekte olup, “İsrail yanlısı cemaat” veya “İsrail’e yardım hareketi” olarak da tanımlanabilmektedir (s. 134-135). Kongre ile yakın ilişkilerde bulunarak ABD-İsrail ilişkilerini yönlendirmeye (AIPAC, <http://www.AIPAC.org>) ve böylece hükümetlerin İsrail yanlısı birçok yasayı kabul etmelerine yardımcı olarak, ABD’de Yahudi devletine karşı iyi bir destek sağlamaktadır (Marrar, 2009, s. 14). Lobicilik faaliyeti yürüten AIPAC kendi misyonunu şu şekilde ifade etmektedir (AIPAC):

İki ülke [ABD ve İsrail] arasındaki işbirliği her iki halk için de avantajdır. Amerika’nın tarafsız aşırı-İsrail lobisi olan AIPAC tüm Kongre üyelerine İsrail’i dış yardımlar, hükümet işbirlikleri, ortak anti-terörizm girişimleri ve uzlaşmacı iki-devlet -Yahudi bir İsrail Devleti ve askerden arındırılmış bir Filistin Devleti tesis etme çözümleri konusunda desteklemeleri için teşvik etmektedir [baskı yapmaktadır].

AIPAC’ın çalışmaları ilk kurulduğunda - Kenen zamanında - daha gizli bir şekilde yürütülmekteydi. Günümüzde ise, gayet açık, taraf ve fikirlerini ortaya koymaktadır (Mearsheimer ve Walt, 2009: 142-143). Bu

¹ Bu ifade Paul Findley tarafından kullanılmış olup AIPAC’ın özellikle Orta Doğu konularında Amerikan politikaları üzerindeki etkisini açıklamaktadır (Findley, 1994: 51).

² Capitol Hill, ABD’nin birçok önemli kurumunun, Senato gibi bulunduğu bölge ismi olup Washington DC’de yer almaktadır.

doğrultuda ABD sistemindeki lobi faaliyetlerinin şekline de değinmekte fayda vardır. Amerikan sisteminde, lobcilik faaliyetleri açık bir şekilde yürütülmektedir. Bu çerçevede, lobcilik faaliyetlerini düzenleyen yasa, kanun ve tüzük gibi bir çok metin kabul edilmiştir. Lobcilik faaliyetleri, üyeleri ve elde ettikleri gelir açık bir şekilde kamuoyunca bilinmektedir. Bununla beraber belirli karar alıcılar üzerinde gizli lobi faaliyetleri yürütüldüğü de görülmektedir (Umerova, 2006: 45-47).

İsrail ve Amerika arasındaki ilişkileri yürüten ve daha önce de belirtildiği üzere, bir nevi İsrail'in avukatlığını yapan bu lobi, ilk kurulduğu dönemlerde ABD politikasında önemli bir etkiye sahip değildi. İlerleyen süreçte güçlü bir çıkar grubuna dönüşerek, faaliyet alanını genişletmiştir. Ne var ki, Soğuk Savaşın da etkisi ile Eisenhower yönetiminin, Arap devletleri ile anlaşmaya çalışması AIPAC'in etki alanını daraltmıştır. Bu durum, 1967 Arap-İsrail savaşı ile değişmiş olup, AIPAC Johnson yönetimindeki Amerika'ya İsrail'e F-4 Phantom jet uçaklarının satılması konusunda Kongre'de baskı yapma imkanına sahip olmuştur (Waxman, 2016: 155-156). 1970'den sonra ise çalışmaları hızlı bir şekilde artarak devam etmiştir.

AIPAC'in faaliyet alanı Amerika ve İsrail'in ilişkileri doğrultusunda sürekli değişmektedir. Bu doğrultuda, özellikle Soğuk Savaş döneminde, Orta Doğu'nun Sovyet tehdidine karşı korunmasına yönelik Amerika ve İsrail arasında 30 Ekim 1981 tarihinde imzalanan *Memorandum of Understanding* ile AIPAC kendisine daha geniş bir etki alanı imkanı bulmuştur (Marrar, 2009: 59). Bu Memorandum belgesi, ABD ve İsrail arasındaki ilişkilerin boyutunu ortaya koymaktadır:

Memorandum of Understanding, ABD ve İsrail arasında ortak dostluk bağını teyit etmekte ve iki halk arasında mevcut olan karşılıklı güvenlik ilişkisi kurmaktadır. Taraflar bölgede Sovyetler Birliği tarafından gelebilecek tüm tehditleri caydırmak için gelişmiş bir stratejik işbirliği ihtiyacını kabul etmektedirler. Karşılıklı güvenlik için uzun süredir var olan ve kuvvetli bir işbirliğinin iki ülke arasında geliştirildiğini belirterek, taraflar bu tarz tehditleri bütün bölgeden koruyarak kendi milli güvenliklerini geliştirmek için devam eden müzakere ve işbirliğine dair bir çerçeve oluşturmaya karar vermişlerdir.

AIPAC genel olarak, Amerika ve İsrail'in ortak çıkarları üzerine söylemlere yer vermektedir. Bu noktada, yıllardan beri ortak stratejik

beraberliğe sahip olduklarına, Soğuk Savaş dönemi *komünizme* ve 9/11 terör olayları sırasında da *terörizme* karşı hep ortak hareket ettiklerine yönelik vurgu yapmaktadır (AIPAC, The U.S). AIPAC, İsrail ve ABD ilişkilerinde önemli bir noktada bulunmakta olup, Washington D.C'de ki birimler üzerindeki etkisi ile Amerikan sisteminin bir parçası haline geldiğini söylemek mümkündür.

AIPAC, Senato ve Beyaz Saray'daki komitelerde İsrail'in çıkarlarına yönelik kanunları desteklemektedir (Rubenberg, 2003: 293). Paul Findley (1994), AIPAC'i "İsrail hükümetinin gayri resmi uzantısı" olduğunu söyleyerek, Amerikan politikasında İsrail'in çıkarlarına hizmet ettiğine vurgu yapmıştır. Eski bir senatör olan Paul N. McClosky ise, bu lobinin Amerikan siyasetindeki etkisini "Kongre AIPAC'in estirdiği terör fırtınası altındadır" (Findley, 1994: 26, 52) şeklinde yorumlamıştır. Lee Hamilton ise, "Onunla yarışacak bir başka lobi grubu yoktur... Onlar kendi başlarına bir sınıftır" (Moffrett'ten aktaran Mearsheimer ve Walt, 2009: 140) diye bir açıklamada bulunarak, bu lobinin ABD'nin hem iç siyaseti hem de dış siyasetindeki etkilerini vurgulamışlardır.

AIPAC'in ABD iç siyasetinde bilhassa seçim dönemlerinde nasıl etkili olduğunu görmek açısından, Cumhuriyetçi parti üyelerinden biri olan Paul Findley'in seçim döneminde yaşadıkları gayet açık bir örnek teşkil etmektedir. Findley (1994), AIPAC'in etkili bir lobi faaliyeti yürütmesi sonucunda seçimlerden çekilmek zorunda kalan isimlerden birisidir. Kendisi, Ortadoğu ile ilgili konularda Arap karşıtlığı yapmadığı ve 1978-80 dönemlerinde Filistin Kurutuluş Örgütü (FKÖ) lideri Yaser Arafat ile görüştüğü gerekçesi ile seçim döneminde Amerika'da Yahudi düşmanı olarak anılmasına sebep olmuştur. Kendi tecrübelerini anlattığı *ABD'de İsrail Lobisi* kitabında gerçeklerin İsrail lobisinin etkisinden dolayı ortaya çıkmadığı ve sistemde genel olarak bir adaletsizliğin hüküm sürdüğünün altını çizmiştir. Paul Findley'in seçimi kaybetmesi için, İllinois Üniversitesi'nden 150 kişilik bir grup oluşturularak kapı kapı gezerek propaganda yapılmış ve bunun üzerine Thomas A. Dine'nin "sonunda Findley'i defettik. Rakibi Durbin'in harcadığı 750.000 doların 685.000'inini biz Yahudilerden topladık ve onu defettik" sözleriyle 'AIPAC'in zaferini' açıklamıştır. Findley'in aktarmış olduğu bu örnek ile ABD iç siyasetinde ne kadar etkili olduklarını ve seçimleri nasıl yönlendirdiklerini görmek mümkündür (Findley, 1994: 37-46).

Neredeyse hiçbir politikacının bu lobinin desteğini almadan göreve başlayamayacağı ve hiç bir başkanın Beyaz Saray'a gelemeyeceği inancı, AIPAC'ın ABD politikasındaki etkisini dikkate alma mecburiyeti getirmektedir. Politikacılar ve karar alıcılar politika yürütürken, İsrail'in çıkarlarına göre davranış sergilemeli, oy kullanmalı veya savunmalıdır (Hsu, 2012). AIPAC'ın sistemi hakkında yapılan gözlemlerden biri de şu şekildedir (Findley, 1994: 69):

Çok güvenli bir sistem kurmuşlardır. Eğer onlar için oy verirsen, ya da hoşlarına gidecek bir şeyi herkesin önünde söylersen, davalarına olumlu bakan yazarlar aracılığı ile senin söylediklerini hemen yayıyorlar. Tabii bunun tam aksi de olabilir. Eğer hoşlarına gitmeyen bir şey söylersen, hemen adını çıkarırlar ve ipliğin pazara çıkar. Bu tür bir baskının tek nedeni vardır o da senatörlerin düşüncelerini etkilemek. Bunu özellikle başları dertteyken ya da yardıma ihtiyaçları olduğunda yaparlar.

Amerikan iç siyasetinde seçimleri kilit nokta olarak gören AIPAC, dış politikada ise, Ortadoğu ile ilgili alınacak karar ve politikalara odaklanmıştır. Paul Findley'e göre (1989) "AIPAC etkili bir şekilde Capitol Hill'in Ortadoğu politikasında adeta bütün eylemlerinin kontrolünü ele geçirmiştir" (Findley, 1989: 25). Orta Doğu uzmanı Jeffrey Blankfort bir röportajında, AIPAC'ın yabancı bir lobi olarak kayıtlı olmadığı ve bu sebeple de sıradan bir lobi olmadığına ve bu durumun kendisine daha geniş imkanlar verdiğine dikkat çekmiştir. Böylece aktif bir şekilde Kongre'deki Ortadoğu ile ilgili her oturumda AIPAC üyelerini görmek mümkündür. Böyle bir ayrıcalığa başka hiç bir lobinin sahip olmadığını belirtmiştir (Cattori, 2006). Ortadoğu ile ilgili toplantılarda senatörlerin İsrail aleyhinde eleştirilerinin olması durumunda ise, bu senatörler kara listeye alınmaktadırlar. Findley, muhtemelen bu durum ileriki süreçlerde karşılıklarına çıkacak olumsuzlukların veya zorlu süreçlerin nedeni olacağını belirtmiştir (Findley, 1989: 51-52).

Daha önce de bahsedildiği üzere, AIPAC Kongre'de lobi faaliyetleri yürütürken adaylara herhangi bir finansman desteği vermemektedir (Miglieta, 2002: 151). Bu desteği, kendi bünyelerinde bulunan 'milyarder üyeleri' sağlamaktadır. Örneğin, Cumhuriyetçi aday Newt Gingrich seçim döneminde, büyük bir sermaye sahibi iş adamı tarafından desteklenmiştir (Aljazeera, 08.03.12). Para yardımını, Paul Findley'in (1989: 78) "AIPAC'ın küçük çocukları" olarak tanımladığı, yaklaşık otuz İsrail

yanlısı politik eylem komiteleri (Pro Israel Political Action Committees: PACs) onun yerine gerçekleştirmektedir (*Center for Responsive Politics*). AIPAC'ın yönlendirmesi ile PAC daha çok yerel seçimlere ve Senato'ya odaklanarak, İsrail dostu bir senatörün seçilmesi için finansman sağlamaktadır (Findley, 1989: 44-45). Center for Responsive Politics'in verilerine göre ise, 2016 yılında Senato'ya 2.471.547 Amerikan doları tutarında bir para akışı gerçekleşmiştir. Findley (1994: 83-84), AIPAC'ın Senato'ya odaklanmasındaki en önemli nedeni, Senato'nun dış politika ile ilgili önemli bir noktada olmasından kaynaklandığını ifade etmektedir. AIPAC'ın küçük kardeşleri olarak tanımlanan PAC'ların amacını ise, "Giderek daha çok Yahudi'nin bize katıldığını hissediyoruz. Politik bir güç olarak Birleşik Devletler Hükümeti'nden ne kadar çok şey aldığımıza bir bak. İşte PAC'ların önemi burada yatıyor. Dış yardıma 'evet' diyecek adayları seçtirmeye çalışıyoruz" yorumu açıkça ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, 'dış yardımlar' İsrail'e yapılacak her türlü yardım anlamına gelmektedir. Center for Responsive Politics'e göre, lobi faaliyetlerine yaklaşık üç milyon dolar harcamış olan AIPAC'ın 2015'de lobicilik faaliyetlerinden elde ettiği toplam gelir ise 3.388.700 Amerikan Dolarıdır. Tabii ki AIPAC'ın Amerikan politikasındaki etkisinden rahatsız olan bazı yazarlar, "demokrasimizin hatırı için, çıkar gruplarının seçilmiş kanun yapıcılarımızı satın alan para akışı durdurulmalıdır" şeklinde, bu durumu dile getirmişlerdir (Hager, 2016).

ABD'nin Orta Doğu politikası, Kongre ve başkanlık seçimleri AIPAC'ın üzerinde durduğu en önemli noktalar. Bununla beraber Kongre ve toplumda kendi amaçlarını yayabilmek amacıyla farklı yayınları, yayın kurumları ve enstitüleri vardır. Bunlar arasında en önemlilerinden biri düzenli olarak yayınlanan, Yakın Doğu Raporu'dur (*The Near East Report*). Bu rapor, tüm AIPAC üyelerine gönderildiği gibi Kongre ve Beyaz Saray'a da gönderilmektedir. Rapor genel olarak AIPAC'ın şimdiye kadar gerçekleştirmiş olduğu ve gelecekte yapılacak olan yasalar ile ilgili görüşlerini içermektedir (Austin, 2006). Her bir AIPAC üyesi doğrudan bu Yakın Doğu Raporu aboneliği olup, aylık aboneliklerinin ücreti için maaşlarından belli bir miktar kesilir. Örgütlenmeleri son derece başarılı olan bu lobi yayınladıkları Orta Doğu Raporu'nun yanı sıra el ilanları ve başka medya araçlarını da kullanarak, İsrail'in sorunları hakkında kamuoyunu bilgilendirilmektedirler. Bir diğer önemli yayını ise, Eylem Alarmı'dır. Bu dergi aracılığıyla gündemdeki konular ile ilgili

toplumu veya kendi takipçilerini bilgilendirirken aslında belli durumlar karşısında nasıl hareket edilmesini duyuran bir tür 'gizli mesaj' da taşımaktadır. Bu lobinin etkisi Senato ve Temsilciler Meclisi'nde herkes tarafından bilinmekte olup, buna herhangi bir itirazda bulunmaktan geri durmaktadırlar. Çünkü Findley'in ifade ile "AIPAC gibi politik gücü karşılığın almalarının gelecek seçimlerde onlar için umudun yarı-yarıya bitmesi anlamına geldiğini iyi bilirler" (1994: 52- 69).

AIPAC sadece Capitol Hill'de faaliyet göstermemektedir. Aynı zamanda üniversitelerde öğrenci, akademisyen ve araştırmacılara yönelik etkili çalışmalar da yapmaktadır. Üniversite kampüslerinde, özellikle Arap ve Filistin karşıtlığı propagandaları yaparak, kamuoyunda İsrail lehine bir zihniyet oluşturmaya çalışmaktadır. Genel olarak Yahudi öğrencilerin üniversite bünyesinde bulunan kulüplere aktif katılımlarını destekleyen ve kendine taraftar toplayan AIPAC, İsrail aleyhinde söylemlerde bulunan öğrenci ve akademisyenleri de kayıt altına alarak, kanıt oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, AIPAC Yahudi öğrenciler için *Political Leadership Development Program* (PLDP) yürütmektedir. Bu program genel olarak Arap karşıtlığını ve İsrail'i destekleyici çalışmalar üzerine yoğunlaşırken; kampüslerde Filistin'i destekleyen çalışmalara karşı eylemler de düzenlemektedir (Rubenberg, 1986: 336-338).

Gerek Senato gerek Kongre üzerinde kurmuş olduğu etki ile ABD iç ve dış siyaseti üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir. Uzun dönem boyunca AIPAC'in yönetiminde bulunan Steven Rosen, bir peçete çıkararak Senato'da senatörlerden herhangi bir konuda imza alabileceğini belirterek, AIPAC'in yüz binden fazla üyesinin olduğunu, bir çok bölgesel ofisinin ve muazzam bir bağışçı havuzunun olduğunu söyleyerek AIPAC'in gücünü vurgulamıştır (Willis, 2015). Eski diplomatlardan Don Bergus, "dışişleri bakanlığındaiken, İsrail Başbakanı dünyanın düz olduğunu ilan etse, Kongre'nin 24 saat içinde onun bu keşfini kutlayan bir karar tasarısı geçireceğini" (Findley, 1994: 54) komik bir ifadeyle AIPAC'in etkisinden bahsetmiştir.

Buraya kadar genel olarak, AIPAC'in yapısı, nasıl bir politika izlediği ve faaliyet alanları anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, öncelikli hedeflerine - İsrail'in çıkarlarını gerçekleştirmek - yer verilerek bir konunun daha iyi bir şekilde anlaşılmasını hedeflemiştir. Dolayısıyla, AIPAC'in İran nükleer gelişmesini ve müzakerelerini engelleyici tutumunun temelinde bulunun 'İsrail' olgusu ortaya konulmuştur.

3. Nükleer Yapılanma Sonucu İran' a Uygulanan Yaptırımlar

İran nükleer çalışmalara, Rıza Şah Pehlevi döneminde ABD'nin "barışçıl nükleer program" desteği ile başlamıştır (*Nuclear Threat Initiative*). Bu dönemde, ABD ve Avrupalı ülkeler ile bir zıtlık yaşamayan İran, 1979'da gerçekleşen devrimden sonra kutuplaşmaya başlamıştır. İlerleyen dönemde, nükleer çalışmalar İran-İrak savaşı sebebiyle duraklama evresi yaşamış olsa bile, tekrarda İran'ın gündemine alınmıştır. Böylece, Şah döneminde temeli atılan ve devrim sebebi ile duraksayan Buşehr Nükleer Santral'i inşasına tekrardan başlama kararı alınmıştır. İran'da oluşan yeni siyasi konjonktür, dış politika davranışlarını ve diğer ülkeler ile olan ilişkilere de yansımıştır. Bu bağlamda 'yeni' İran, ABD ve İsrail tarafından düşman ülkeler listesine eklenmiştir (İşbilen, 2009: 96, 106).

Nuclear Threat Initiative verilerine göre, İran'daki nükleer çalışmalar Tahran Nükleer Araştırma Merkezi'nin kurulması ve beş mega watt'lık ilk reaktörü 1967 yılında çalıştırması ile nükleer çalışmalarına teknik anlamda başlamıştır. 1973 yılında İran Atom Enerji Organizasyonu'nun kurulması ile daha sistemli bir yapıya ulaşmasını sağlamış ve 23000 mega watt'lık bir nükleer santral kurulacağı ilan edilmiştir. Nükleer çalışmalarını geliştirmek amacı ile diğer ülkeler ile işbirliğine dayalı anlaşmalar yapan İran, İslam Devrimi'ne kadar nükleer santral için gerekli olan reaktörleri ABD, Fransa ve Batı Almanya gibi Batılı ülkelerden satın almıştır (Quillen, 2002).

İran, Soğuk Savaş dönemi örgütlerinden biri olan CENTO'nun üyesi olarak uluslararası sistemde yer almaktaydı. İran'ın SSCB'nin Orta Doğu'ya ilerlemesini engelleyici bir nokta olarak görülmesi sebebiyle, nükleer faaliyetler ABD tarafından desteklenmiş ve "nükleer teknolojide en çok gözetilen ülke" (İşbilen, 2009: 111) olarak değerlendirilmiştir. İlk başlarda 'barışçıl amaçlar' ve 'enerji' elde etmek için çalışmalar yapan İran, artan tehdit algısı ile nükleer silahlar geliştirme çalışmalarına başlamıştır (Quillen, 2002). Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na (IAEA) göre, İran'ın nükleer silahlanmaya başlamasının temelinde, o dönemde savaş içinde olduğu Irak'ın da bu yönde çalışmalarının olduğu düşüncesinin hakim olmasıdır. Bu önermeye göre İran tamamen kendi güvenliğini korumak ve komşu çevreden algılamış olduğu tehdide yönelik bir savunma mekanizması oluşturmaya çalıştığı düşünülebilir. Fakat bunun yanında, İran'ın hem Siyonizm'e karşı hem de uluslararası sistemdeki diğer aktörler ile eşit olmayı da nükleer gelişme sağlamanın önemli bir nedeni olarak

devlet politikası haline getirmiştir. Nükleer silahların sağlanmasını ise, sadece Batı'dan gelebilecek bir tehdide göre değil aynı zamanda, İran'ın jeopolitik olarak Orta Doğu'da yer alması; bölgenin her an bir tehlike içinde olabileceği endişesi hakimdir. (Cankara, 2005: 77-78, 84).

İran İslam Devrimi sonrasında, İran'a uygulanan yaptırımların ilk ayağı 1980 tarihinde yaşanan rehine krizi olayıdır. Bu olayda, bir grup üniversiteli öğrenci Tahran'daki ABD büyükelçiliği personelinin rehine almışlardır. Bu yaşanan kriz İran'a karşı yaptırım kararlarının alınmasında etkili olmuştur. Bunun sonucunda, dönemin başkanı Jimmy Carter anlaşma gereği İran'a gönderilmesi gereken askeri teçhizat yüklü geminin gönderilmesini de iptal etmiştir (Ekinci, 2009: 273-275). ABD ve İran arasında yaşanan bu gerginlikler İran nükleer çalışmalarına da yansımıştır. İran'ın Kitle İmha Silahları (KİT) geliştirme içinde olduğu senaryoları İsrail'in de desteği ile ABD gündemini etkilemiştir (Cankara, 2005: 95-97).

Rehine krizini takiben, İran'a sırasıyla bir çok yaptırım uygulanmaya başlanmıştır. İlk olarak petrol alanında yatırım yapan veya faaliyet gösteren Amerikan şirketlerinin İran'daki çalışmalarını ve yatırımlarını durdurma kararı alınmıştır (Goldberg, 1990: 16). Bu bağlamda, 14 Mart 1995 tarihinde İran'da petrol ve gaz alanında yatırım yapan Conoco firmasına 8 Mayıs 1995'de ise, bütün ABD firmalarına yasaklar getiren kanun hükmünde kararname kabul edilmiştir. 18 Aralık 1995 tarihinde ise, bütün yabancı petrol şirketlerine İran'da yatırım yasağı getiren İran-Libya Yaptırımlar Yasası (ILSA) kabul edilmiş ve Clinton 4 Ağustos 1996'da ILSA'yı imzalamıştır (Shargel, 2009).

Uluslararası gündem de İran'a yönelik artan nükleer yapılanma eleştirilerine karşı, 5 Ekim 1997 tarihinde dönemin İran Dışişleri Bakanı Kemal Harrazi şu sözleriyle kendi nükleer programlarının tamamen barış odaklı olduğuna dair bir açıklama yapmıştır (Cankara, 2005: 102; Washington Post, 05.11.1997, P. C-4).

Biz atom bombası geliştirmiyoruz çünkü nükleer silahlara inanmıyoruz... Biz Ortadoğu'nun nükleer silahlardan ve Kitle İmha Silahlarından arınmış bir bölge olması fikrine inanıyor ve bunu uyguluyoruz. Peki nükleer teknolojiyi niçin geliştiriyoruz. Enerji kaynaklarımız çeşitlendirme zorundayız. Birkaç on yıl sonra petrol

ve gaz rezervlerimiz tükenebilir. Öyleyse diğer enerji kaynaklarına ulaşmak zorundayız... zaten nükleer teknolojinin sağlık ve tarımda da kullanım alanı var. ABD'nin de petrol rezervi konusunda durumu İran'inkinden farklı değil. ABD'nin de büyük petrol kaynakları var. Öyleyse eğer barışçıl hedefler varsa nükleer teknolojiye ulaşmanın yanlış bir tarafı yok.

Amerika özellikle bankacılık sistemi açısından İran'ı kapsayan yaptırım paketleri kabul etmiş ve bu konuda BM Güvenlik Konseyi'nin de almış olduğu politikaları etkilemiştir. Bu doğrultuda ABD Hazine Bakanlığı 2001 yılında uluslararası terörizmi destekleyen kişi ve kurumların mal varlıklarına el koyma ve Amerikan kurumları ile işbirliklerini engellemeye yönelik 13224 sayılı bir karar almıştır. İran'ın uluslararası terörizme finansman sağladığı algısı üzerine İran bankalarından biri olan Bank Saderat'a karşı bu politikaları uygulamıştır. 20 Mart 2008'de yayınladıkları Finansal Kurumlar için İran'ın illegal faaliyetleri ve Para Aklaması Hakkındaki Kılavuz (FinCEN) ile İran bankalarının tümü tehlikeli olduğu ifadesine yer verilmiştir (Sinkaya ve Yıldırım, 2010: 44).

BM Güvenlik Konseyi'nin İran'a yönelik almış olduğu yaptırım kararları ise şu tarih olarak sıralanacak olursa şu şekildedir: 2006 tarihli 1696 ve 1737 sayılı karar; 2007 tarihli 1747 sayılı karar; 2008 tarihli 1803 ve 1835 sayılı karar; 2010 tarihli 1929 sayılı karar ve 2015 tarihli 2224 tarihli kararlar alınmıştır (UN, Resolution 2231). İlerleyen süreçte İran'ın nükleer programında belli önlemleri alması durumunda tekrardan nükleer programını revize edebileceği ve belli bir gözetim dahilinde nükleer faaliyetlerine devam edebilmesi için müzakereler başlamıştır.

4. AIPAC'in İran Nükleer Müzakerelerini Etkileme Politikası

Nükleer müzakerelerin başlaması sonucunda, İran belli sınırlandırmalar çerçevesinde nükleer faaliyetlerine 'uluslararası toplumun' gözetimi dahilinde tekrardan başlamıştır. Birinci bölümde bahsedildiği üzere 'İran'ı bir tehdit' olarak algılayan İsrail açısından son derece olumsuz ve güvenliğini etkileyen bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Böylece, müzakerelerin yönetilmesinde yer alan Amerikalı siyasi karar alıcıları etkileme noktasında lobicilik faaliyetlerine büyük önem vermiştir. Bu doğrultuda, AIPAC birincil öneme sahip bir lobi olarak ortaya çıkmaktadır. Müzakereler konusundaki başarısı tartışılmakla beraber, Kongre'ye İran

aleyhinde görüşmeleri etkileyecek birçok yasa tasarısının sunulmasına yönelik girişimlerde bulunmuştur. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümü, AIPAC'ın müzakereler üzerinde ne tür bir lobicilik faaliyeti yürüttüğünü inceleyerek, ABD dış politikasında - özellikle karar alıcılar üzerinde - etkili olup olmadığı veya ne ölçüde etkili olduğu analiz edilecektir.

Middle East Forum'un verilerine göre AIPAC, İran yaptırımları konusunda 2011 tarihinde 23 tane kongre kararı üzerinde etkili olduğu gözlenmektedir (*Aljazeera*, 08.03.12). İran'ın nükleer programını belli oranlarda düşürülmesi konusunda 24 Kasım 2013'de P5+1 (Amerika, İngiltere, Çin, Fransa, Rusya artı Almanya) ve İran arasında imzalanan geçici³ anlaşmaya yönelik lobi faaliyetleri yürütülmüştür. İran ve diğer ülkeler arasında başlayan bu müzakere sürecinden tedirgin olan AIPAC, İsrail'in çıkarları doğrultusunda bu anlaşmayı "tarihi bir hata" (Berman, 2013) olarak yorumlamıştır. AIPAC, İran'ın bu anlaşma çerçevesince belirlenen yükümlülüklerinden vaz geçmesi halinde Kongre'nin baskısını arttırması gerektiğine ve bunun ise, daha şiddetli yaptırım kararlarının alınması ile gerçekleştirilebileceğine vurgu yapmıştır (AIPAC News Hub, 2013). İmzalanan bu anlaşmaya yönelik İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu "Bu anlaşma ve ifade ettiği anlam bir çok ülke için tehlike oluşturmaktadır. Tabi ki bu İsrail'i de kapsamaktadır. İsrail bu anlaşma ile bağlı değildir. İran'daki rejim kendisini İsrail'in yıkılmasına adanmıştır ve tüm tehditlere karşı İsrail'in kendi kendini koruma hakkı ve sorumluluğu" (Berman, 2013) olduğuna dikkat çekmiştir.

AIPAC, İran'ın nükleer silahlanmasını önlenmesi açısından Kongre'ye sık sık çağrıda bulunmaktadır. Bu doğrultuda ilan etmiş olduğu bildiriye, P5+1 arasında imzalanan anlaşma ile ilgili Kongre'den beklentilerini ifade etmiştir. Bu bildiri, İran'ın nükleer faaliyetler için gerekli şartları sağlayıp sağlamadığı noktasında sıkı bir gözetime tabi tutulması, Tahran'ın nükleer silah üretme kapasitesini durduracak bir anlaşmanın düzenlenmesi, İran'ın anlaşmayı uymaması veya itiraz etmesi durumu göz önüne alınarak Kongre'nin bu ihtimaller karşısında belli kanunlar üzerinde çalışması gerektiğini içermektedir (AIPAC Memo, 2014).

Kendine taraf ve destek toplama konusunda geniş çalışmalar yapan adı geçen İsrail lobisi Capitol Hill'de etkili olan diğer lobileri de kendi

³ Anlaşmanın hedefi 2014 tarihinde resmîyet kazanmasıydı.

safflarına çekerek İran ve nükleer yapılanması üzerinde baskı gücünü arttırmaya çalışmaktadır. Özellikle İsrail devletini desteklemelerinin İncil’de kendilerine verilen bir sorumluluk olduğunu ileri süren Hristiyan-Siyonist grupların büyük bir ölçüde desteğini aldıklarını, bu hareketin başında bulunan Pastor John Hagee’nin 2007’de AIPAC’a yaptığı bir konuşmada “uyuyan Hristiyan Siyonizm devi uyandırılmıştır. Burada kalkıp İsrail Devletini alkışlayacak 50 milyon Hristiyan var” (Sizer, 2014) ifadesi ile İsrail devletini desteklediklerini ifade etmiştir. Yine bir diğer ifadede, Almanya benzetmesi yaparak, İran nükleer tehdidinin boyutunu şu şekilde tanımlamıştır: “Bu [yıl] 1938. İran, Almanya’dır ve Ahmedinejat yeni Hitler’dir. İran’ın nükleer tehdidini durdurmalı ve cesurca İsrail ile birlikte durmalıyız” (Sizer, 2014). İran tehdidini, Hitler’in İkinci Dünya Savaşı’ndaki yaptıklarına benzetmeleri durumun psikolojik boyutunu da yansıtmaktadır.

Nükleer müzakereleri engellemek amacıyla bir çok yaptırım paketinin hazırlanmasına destek olan AIPAC, kendisi ile aynı düşüncüyü paylaşan senatörler ile işbirliği içinde hareket etmektedir. AIPAC, İran’a yönelik üzerinde etkili olduğu bir çok yasa tasarısını Kongre’ye sunmuştur. AIPAC, Amerikan Siyonist Organizasyonu (Zionist Organization of America) ve diğer pek çok lobinin de desteği ile (*Center for Responsive Politics*) İran’a yönelik ekonomik yaptırım içeren yasa tasarısını (*H.R. 850*) 2013 *İran Nükleer Önleme Yasa Tasarısı*’nı Kongre’ye Cumhuriyetçi Edward Royce (R-CA) tarafından sunulmuş olup, yine Yahudi lobisi tarafından 147,950 Amerikan Doları destek görmüştür (*MapLight*).

AIPAC müzakerelerin başarıya ulaşmaması halinde, bir önlem olarak İran’ın nükleer silah geliştirme kapasitesini imkansız kılacak (*S. 1881*) 2013 *İran Nükleer Silah Önleme Yasa Tasarısı*’nın Kongre’ye sunulmasında da etkili bir tutum sergilemiştir. Bu yasa tasarısı AIPAC üyelerinden Senato Dış İlişkiler Komite (Senato Foreign Relations Committee) başkanı Robert Menendez (D-NJ) ve Senatör Mark Kirk (R-IL) tarafından düzenlenmiştir (AIPAC Bill Summary, 2013). Yasa tasarısının sunulmasına öncülük eden Robert Menendez 341.170 Amerikan Doları ve Mark Kirk 806.996 Amerikan Doları tutarında finans desteği almışlardır (*MapLight*).

İran bu kararın geçmesi durumunda müzakereleri terk edeceğini ifade etmiştir. Böyle bir olasılık ise İran’dan çok Amerika’nın uluslararası alanda desteğinin azalmasına sebep olacak ve bu durumda masayı terk eden İran’ın

değil, müzakereleri terk etmesine sebep olan Kongre'nin suçlu bulunması tehdidiyle karşı karşıya kalacaktır (Spiegel, 2014). Ayrıca bu yasa tasarısı, İsrail'in İran'ın nükleer silahlanma programına karşı meşru müdafaa gerçekleştirmesi durumunda Amerika'nın ekonomik, diplomatik ve askeri yardımını da içermekteydi (113th Congress). Bu yasa tasarısı, Beyaz Saray ve ABD Başkanı Obama tarafından müzakereleri engelleyici bir durum olarak değerlendirilmiş ve Kongre'den yeni bir yaptırım kararının geçirilmesini gerekli görmediklerini ifade etmişlerdir. Bu yasa tasarısını sunan isimlerden biri olan Senatör Mark Kirk ise "Amerikan halkının İran hilesinden korumak" için bu kararın önemli olduğunu vurgulamıştır (Warrick ve DeYoung, 2013).

İran'a yönelik yaptırımların artırılması yönünde yeni bir yasa tasarısını Kongre'ye sunan isimlerden biri olan Senatör Robert Menendez İran'ın illegal olarak yürüttüğü nükleer programı kesin olarak bitene kadar yaptırımların kesinlikle uygulanması gerektiğine; yaptırımların da düşürülmemesi ve yeni yaptırımlar üzerinde çalışılması gerektiğini ifade etmiştir (AIPAC Memo, 2013).

İsrail Başbakanı Netanyahu 2014'de İran'ın nükleer kapasitesinin artmasını bütün dünya için bir tehdit ve özellikle en başta kendileri için bir tehdit unsuru taşıdığını ifade etmiştir (*Jewish Virtual Library*). İsrail Başbakanının sözlerinden de anlaşılacağı üzere İsrail büyük ölçüde tehdit olarak algıladığı İran'ın nükleer programını engelleme çabası içindedir. AIPAC da İsrail'in politikaları sonucunda hareket ettiği göz önünde tutulursa bu doğrultuda birçok bildiri yayınlamıştır.

İran ve P5+1 arasında 24 Kasım 2013'de imzalanan anlaşmanın 2014'e kadar tam bir anlaşmaya varılması planlanmış olmasına rağmen, yürütülen müzakereler sonucu bu süreç uzamış ve nihayet 14 Temmuz 2015'de İran'ın on yıllık bir süreliğine nükleer programını durdurmasını öngören ve nükleer program üzerinde denetim tahsis eden Kapsamlı Ortak Eylem Planı⁴ üzerinde mutabakat sağlamışlardır (Ünal, 2015; U.S Treasury). İran'ın nükleer programını barışçıl amaçlar için kullanmasını öngören bu anlaşma ile ilgili Obama "bu iyi ve tarihi bir uzlaşmadır. Eğer

⁴ ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, bunun bir anlaşma olmadığına, tarafların müzakere içinde olduklarını ve İran'ın Kapsamlı Ortak Eylem Planı'na uymaması halinde Güvenlik Konseyi kararlarının tekrardan başlayacağını belirtmiştir (Quigley, 2016).

nihai bir anlaşma sağlanırsa dünya daha güvenli bir hale gelecek. İran'ın artık nükleer silah elde etme fırsatı olmayacak. Eğer İran anlaşmaya uyarsa İran'a yönelik ABD ve BM yaptırımları aşama aşama kalkacak, aksi olursa yaptırımlar tekrar yürürlüğe girecek" (*Aljazeera Türk*, 03.04.15) ve "İran hile yaparsa, bunu tüm dünya bilecek. Bu anlaşma karşılıklı güvene değil, daha önce emsali görülmemiş bir doğrulama mekanizmasına dayanıyor" (*Amerika'nın Sesi*, 04.04.15) şeklinde ifade etmiştir. ABD Savunma Bakanı Ashton Carter, Netanyahu'nun anlaşmayı tarihi bir hata olarak değerlendirmesi üzerine, "dostlar arasında görüş ayrılıkları olur" (*BBC*, 20.07.15) ifadesini kullanmıştır. Bu konuyla ilgili ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'de, anlaşmanın yapıldığı günü "büyük gün" olarak değerlendirip "Nükleer müzakerelerde esas konularda anlaşma için parametreler belirlendi. Yakında nihai anlaşma için çalışmaya başlayacağız" (*Aljazeera Türk*, 03.04.15) sözleriyle anlaşmayı desteklediğini ifade etmiştir. ABD Başkanı Obama, her ne kadar bu anlaşmanın İran ve Amerika arasındaki tam anlamıyla bütün sorunları çözücü bir nitelik taşımadığı belirtmiştir. Ancak, bunun 'en kritik güvenlik amaçlarından' birini gerçekleştirmesi nedeniyle, 'iyi bir anlaşma' olduğunu vurgulamıştır (*The Washington Post*, 05.08.15).

ABD'nin İran ile bir uzlaşmaya varma çalışması ve anlaşmayı gerek Obama'nın gerek diğer siyasi kişilerin olumlu bir başlangıç olarak yorumlaması AIPAC'i kendine taraf toplamak için çeşitli yollar arayışı içine yöneltmiştir. Bu çerçevede, basın yayın ve iletişimin haricinde gezi ve tur projelerini de destekleyerek kendi politikalarını yaymaya çalışmaktadır. AIPAC ve diğer bir Yahudi organizasyonu olan Amerikan İsrail Eğitim Derneği (The American Israel Education Foundation: AIEF) ile ortaklaşa 2015 tarihinde İsrail'e bir gezi düzenlenmiştir. Bu gezi, ABD Temsilciler Meclisi üyelerine olup, hedef İran nükleer görüşmelerine karşı bir destek toplamak ve görüşmeleri sabote etmektir. Bu gezi sırasında Senatörlerin fikirlerini değiştirebileceklerini ve böylece anlaşma için destek toplamayı amaçlamışlardır (Norton, 2015). Ancak, Obama Kongre'nin bir çok lobicilik faaliyetiyle karşı karşıya kalacağını belirterek, zamanında Irak savaşına destek verenlerin şimdi İran ile olan anlaşmaya karşı geldiklerini vurgulamıştır (*The Washington Post*, 05.08.15).

Kongre'ye sunduğu yasa tasarılarından bir diğer ise, 2015 tarihli (S. 615) *Gözden Geçirilmiş İran Nükleer Sözleşmesi Yasa Tasarısı* Robert

Menendez (D-NJ) ve Senatör Bob Corker (R-TN) tarafından sunulmuştur (AIPAC Bill Summary, 2013). Bu yasa tasarısı sadece AIPAC tarafından değil, başka Yahudi lobileri ve İsrail için Birleşmiş Hristiyanlar (Christians United for Israel) isimli bir Hristiyan grubunun da desteğini almıştır. MapLight'ın verilerine göre, Robert Menendez, 341,170 Amerikan Doları ve Bob Corker 102,950 Amerikan Doları destek almışlardır. Sunulan diğer kararlar ise; 2015 tarihli *İran (S.269) Nükleer Silah Önleme Yasa Tasarısı* ve (H.R. 1191) *Gözden Geçirilmiş İran Nükleer Sözleşmesi Yasa Tasarısı*. Buraya kadar sayılan ve AIPAC'in desteği ile Lou Barletta tarafından Kongre'ye sunulan yasa tasarılarından bir tek, (H.R. 1191) *Gözden Geçirilmiş İran Nükleer Sözleşmesi Yasa Tasarısı* yasa olarak kabul edilmiş ve hukuk haline gelmiştir.

AIPAC'in 2015 yılında yayınladığı *Brifing Kitabında* 'İran Tehdidi' adı altında bir bölüm oluşturarak, "Amerika çıkarları için Orta Doğu'da İran bir tehdit" olduğunu ve Amerika'nın "İran'ın nükleer silah geliştirme kapasitesini" önlemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda, Kongre'nin konuyla ilgili ne tür önlemler alması ya da nasıl hareket etmesi gerektiğine dair tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyeler, genel olarak İran ile yapılacak bir anlaşmanın, Kongre'nin gözetiminde olması, yaptırımların garanti altına alması, İran'ın terörist grupları desteklemesine karşı yıldırıcı çalışmalar yapılması, İran'ın desteklediği teröristlere karşı durmak için ABD'nin İsrail ile hareket etmesi gerektiğine vurgu yapmıştır (AIPAC, 2015: 25). Fakat Obama, bu anlaşmanın reddedilmesi halinde, Orta Doğu başka bir savaş riski içinde kalacak ve İran istikrarlı bir şekilde nükleer kapasitesini arttırma yoluna devam edeceğini belirtmiştir (*The Washington Post*, 05.08.15).

The Washington Post'a göre 2015'in başında AIPAC İran nükleer krizine yönelik Kongre'deki lobi faaliyetleri için 1.7 milyon Amerikan Doları harcamıştır (Ho, 2015). İran ve P5+1 arasında 2015 yılında yapılan anlaşmaya yönelik reklam ve kampanyalar yürüterek, bir çok ülkede Kongre'de baskı oluşturabilecek muhalifler edinebilmek için Citizens for a Nuclear Free Iran (CNFI) isimli grubu desteklemiştirlerdir (*Rightweb*, 28.06.15) ve "sunulan İran anlaşmasının tehlikesi ile ilgili" (Hirschfeld, 2015) kamuoyunu bilinçlendirmeyi hedeflemiştirlerdir. Bu yönde 20 milyon dolarlık bir harcama yapılamaması planlanmıştır. Bununla ilgili, Yahudi grupları "bu dik bir tırmanıştır. Fakat imkansız bir tırmanış

değildir” (Spetalnick ve Zengerle, 2015) yorumunu getirmiştir. CNFI sözcüsü Patrick Dorton “İran’ı nükleer silahlar edinebilme yeteneğini önlemek için AIPAC’in ve diğer organların ve kişilerin mali desteği ile kurulmuş bir örgüt” (Kredo, 2015) olarak tanımlamıştır. AIPAC’in yan kuruluşu (*Rightweb*, 28.06.15) olarak da ifade edilen CNFI, bu anlaşmayı şöyle tanımlamıştır:

İran’a uluslararası terörizmi desteklemek için daha fazla kaynaklar verecek, şiddetli bir bölgesel istikrarsızlığa neden olacak ve daha da önemlisi İran’ın nükleer silahlar inşa etmesini durdurmayacak. Amerikalılar her yerde kendi Kongre üyeleri ile iletişime geçerek ve anlaşmaya karşı durmaları konusunda baskı yaparak kendi seslerini duyurmalıdırlar (PR Newswire, 14.08.15).

Medya sektörünü kullanan AIPAC ve CNFI önemli medya marketlerini satın alarak birçok yerde İran ile anlaşma yapılmasına karşı reklam kampanyaları yürütmüşlerdir. Bu reklam kampanyalarına beş milyon dolar yatırım yapıldığı tahmin edilmektedir (Kredo, 2015). İran müzakerelerine yönelik propaganda amaçlı hazırlanan reklam filminde ise insan hakları aktivisti Ahmad Batebi İran’ın işkenceyi yasaklayan anlaşmayı imzalamış olmasına rağmen halen işkenceye maruz kaldığını, yani İran’ın barışçıl bir nükleer program anlaşması yapması durumunda bile bunun olmayacağına dikkat çekmektedir (*PR Newswire*, 14.08.15). Reklam filmindeki ifadeye göre:

Ben gözü kapalı bir şekilde odaya sürüklenmişim. Bileklerimin etrafı bağlanmıştı... İran işkenceyi yasaklayan bir anlaşma imzaladı. Fakat bunu [işkenceyi] bir şekilde yaptılar. Şimdi de İran nükleer silahları yasaklayan bir anlaşma imzaladı. Bundan sonra ne olacağını düşünüyorsunuz? Kongre bu kötü anlaşmayı reddetmelidir.

AIPAC neredeyse tüm imkanlarını kullanarak İran’ın uluslararası sistemdeki itibarını düşürmek için çalışmalar ve kampanyalar yürütmüştür. İran uluslararası alanda sadece devletler tarafından değil aynı zamanda insan hakları örgütleri veya diğer uluslararası kuruluşlar karşısında da zor durumda bırakılarak insan hakları ihlali ve terörü destekleyen ülke konumuna getirilerek müzakereler sabote edilmeye çalışılmıştır. AIPAC, 2016 tarihinde yayınladığı Brifing Kitabında, İran tehdidine önemli ölçüde yer vererek, bazı önemli noktalara atıfta bulunmuştur. İlk olarak

İran'ı nükleer silah üretmesinin ve terörizmin önlenmesinin gerektiğine, İran hegemonyasının etkisiz bir hale getirilmesi, İsrail ile işbirliğine ve insan haklarının desteklenmesi gerektiğine yer vermiştir.

Ne var ki, Obama 05 Ağustos 2015 tarihinde Amerikan Üniversitesinde yapmış olduğu 'İran Nükleer Anlaşması' ile ilgili konuşmasında İsrail'in endişelerini anlamakla birlikte, bu anlaşmanın İran'ın nükleer silah elde etmesini önleme noktasında hedefini taşımaktadır. Obama, İsrail, ABD ve bütün dünya için nükleer silahlı bir İran, yaptırımların iyileştirilmesinden fayda sağlayan bir İran'dan daha fazla tehlikeli olduğunu belirtmiştir (*The Washington Post*, 05.08.15).

Bu doğrultuda, İsrail ve AIPAC, İran nükleer faaliyetlerini uluslararası sistemde ve özellikle Amerika'ya karşı bir güvenlik sorunu haline getirerek müzakereleri engellemeye çalışmaktadır. Bu noktada Quigley (2016), İrana karşı bir çok yaptırım kararı alınırken, İsrail'in nükleer çalışmalarının hiç bir denetime tabi tutulması ve söz konusu bile yapılamadığını bir eleştiri olarak ortaya koymaktadır.

Tüm bu lobi faaliyetlerine rağmen, Uluslararası Atom Enerji Ajansı, İran'ın 2015 tarihli Kapsamlı Eylem Planı gereğince yükümlülüklerini yerine getirdiği gözleminde bulunmuştur. Bunun üzerine, 16 Ocak 2016 tarihi *Uygulama Günü* (Implementation Day) olarak kabul edilmiştir (U.S Treasury, Sanctions). Uygulama günü İran'ın belli yükümlülüklerini yerine getirdiği ve bunun da gerekli kuruluşlar tarafında onaylandığı anlamı taşımaktadır. İran'ın bu plan çerçevesince sorumluluklarını yerine getirmesinin en büyük sonucu ise İran'a karşı alınan yaptırım kararlarının kaldırılması olmuştur. Bunlar arasında, Amerika'nın yabancı bankaların İran ile çalışmasını engelleyen ve İran Sepah Bankası üzerindeki yaptırım kararının kalkması İran ekonomisinin gelişmesine imkan sağlayacaktır (Dyer, 2016; UN News Centre). Ancak BM'nin almış olduğu kararların on yıl içinde aşamalı olarak kaldırılması öngörülmektedir. Bu çerçevede, BM'nin İran'a yönelik yaptırım kararlarını kaldırmak için kabul etmiş olduğu 2231 sayılı kararda, BM'nin İran'ı yönelik almış olduğu eski yaptırım kararlarını tam olarak ortadan kaldırmayan, İran'ın nükleer çalışmalarının seyrinin değişmesi durumunda eski tarihli yaptırım kararlarını tekrardan devreye koyacak sistemi de içermektedir (UN, Resolution 2231).

Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın İran hakkında vermiş olduğu olumlu rapor AIPAC'i tekrardan harekete geçirmiştir. UAEA'nın 16

Ocak 2016 tarihli raporunu takiben, AIPAC 21 Ocak 2016 tarihli bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiriye göre, İran'a yönelik yaptırımların kalkması ve İran pazarının tekrardan açılması, Tahran'a yüz milyarlık mal varlığına tekrardan ulaşmasını sağlayacaktır. İran'ın tekrardan elde edeceği imkanlar ile askeri kapasitesini arttırması, Amerika ve onun ittifakları için büyük bir tehdit unsuru taşımaktadır (AIPAC Memo, 2016). Ne var ki, müzakerelerin başarılı olması ve İran'ın sorumluluklarını yerine getirmesi olumlu sonuçlar vermiştir. Bunun üzerine Obama, anlaşmanın 'tarihi bir hata' olduğu ve diğer bütün olumsuz yorumları savunanların, İran'ın bu anlaşma kapsamında kendi yükümlülüklerini görmezden gelmesi konusunda ısrar edenlerin yanıldıklarını ve İran'ın nükleer programının gelişmesinin on yıl içinde ilk defa durdurulduğunu ifade etmiştir (*The Washington Post*, 05.08.15).

Bildirinin de değindiği üzere İran tehdidi söylemi üzerine İran müzakerelerini etkileyecek 12 Şubat 2016 tarihli bir yasa tasarısı Cumhuriyetçi parti temsilcisi Edward R. Royce tarafından sunulmuştur (114th Congress). İran Yaptırımlarının Genişletilmesi olarak adı geçen bu yasa tasarısı 419 evet oyuna karşı bir hayır oyu ile Kongre'den geçerek Başkana sunulmuştur. Henüz veto veya onaylama ile karşılaşmayan bu yasa tasarısı 31 Aralık 2016'da sona erecek şekilde düzenlendiği için bu tarihten sonra bir kanun hükmüne gelememiştir. Bu yasa tasarısı, İran'a yönelik yeni bir yaptırım kararı içermemekte olup kaldırılan yaptırım kararlarını tekrardan yürürlüğe koyacak şekilde düzenlenmiştir (Quigley, 2016). Dolayısıyla, İran ile müzakerelere karşı sunulan bir çok yasa tasarısı, dönemin Obama hükümeti tarafından yeterli destek görmemiş ve yaptırım gücü olan bir hukuk olarak yürürlüğe girmemiştir.

Böylece, daha önceki bölümde bahsedilen AIPAC'in ABD dış politikası üzerindeki güçlü lobiciliği, İran nükleer müzakerelerinde yeterli bir etki alanı bulamamıştır. Obama, İran nükleer anlaşması ile ilgili konuşmasında ABD'nin Irak'ı istila etmesine destek verenlerin çoğunun şimdi de İran anlaşmasını reddetmekte olduğunu ve Orta Doğu'yu başka bir savaşa sokmak istediklerini belirterek anlaşmanın önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca Kongre'nin anlaşmayı reddetmesi durumunda Amerika'nın küresel diplomasi öncülüğünü zayıflatarak, ABD'yi uluslararası sistemden izole edeceğini belirterek bu durumun İsrail'i daha da büyük tehlikeye sokacağını ifade etmiştir. Obama, gerek Demokratların gerekse de Cumhuriyetçilerin

İran nükleer tehdidi konusunda uzlaştıklarını belirterek, bunun dünyada bir silahlanma yarışına girileceğini ve sonuç olarak en küçük bir krizin bile, potansiyel bir nükleer çatışmaya dönüştürebileceğinin riski içinde olduklarını belirtmiştir. Dolayısıyla, Hizbullah gibi terör gruplarını cesaretlendirici ve İran'ın sürekli yok etme söylemleri karşışılan İsrail için büyük bir tehdit teşkil etmekteydi. Fakat, Obama Irak savaşı tecrübesi ile savaşın genel olarak oluşturduğu maliyet ve artık küreselleşen dünyada kamuoyuna karşı hesap verme unsurlarını dikkate alındığı zaman, konunun barışçıl bir şekilde çözülmesi için anlaşmanın daha kalıcı olduğunu vurgulamıştır (*The Washington Post*, 05.08.15).

Dolayısıyla ABD, İsrail ve bu çerçevede AIPAC'in tüm lobicilik faaliyetlerine karşı, İran ile olan müzakerelerin ve neticesinde gerçekleşen anlaşmaya büyük bir önem vermektedir. Bunu belli bir sınıflandırma yaparak açıklamak mümkündür. İlk olarak, özelde Obama hükümet, kontrolsüz nükleer silahlanmanın önüne geçerek, bunun dünya barışı açısından bir tehdit unsuru olduğudur. Bir diğer anlam ise 'barışçıl diplomasinin' öncülüğünü yaparak Amerikan değerlerini korumaktır.

Obama, ayrıca Küba Nükleer Krizi'nin de barış bir şekilde çözüldüğünü vurgulayarak, Sovyetlere karşı askeri operasyonu destekleyen zihinlere karşı çıkmıştır. Ve Soğuk Savaş dönemi başkanlarından Kennedy, Amerikan değerlerini koruma ve güçlü silahlı kuvvetler önemli bir unsur olarak görmekteydi. Ancak, Kennedy güvenliği sürekli bir savaş hali olarak göre dış politikayı reddetmiştir. Bunun yerine Kennedy, 'güçlü' ve 'ilkeli' bir Amerikan liderliği üzerinden hareket etme sözü vermiştir. 'uygulanabilir ve ulaşılabilir bir barış' ile beklenmedik veya ani dönüşüm ile değil somut eylemlere ve etkili anlaşmalar dayalı kademeli bir değişimi ifade etmektedir. Dolayısıyla, Obama'da İran nükleer görüşmelerine benzer bir çerçeveden bakmıştır. İran ile varılan anlaşmayı da bu diplomasi geleneğinin bir devamı olarak nitelemiştir (*The Washington Post*, 05.08.15).

Frida Ghitis (2015) ABD'nin bu anlaşmayı desteklemesinin temelinde, Obama'nın müzakerelerde büyük bir 'siyasi çıkarının' olduğunu ifade etmiştir. Ghitis, diplomatik çözümün en makul bir yöntem olduğunu savunmakla beraber, bunun Obama'ya iyi bir siyasi teminat verdiğini fakat dünyada nükleer silahların yayılmasını engelleyemeyeceği ve Orta Doğu'da bir istikrarsızlıktan kurtulmak için yeterli gözükmediğini ifade etmiştir.

İran'ın nükleer çalışmalarının kontrol edilmemesi Amerika'nın Arap dünyasındaki dostlarını da rahatsız etmektedir. Örneğin, Suudi Arabistan eğer İran'ın durdurulduğuna ikna olmaz ise, nükleer silahlar peşinde olacağını belirtmiştir (Ghitis, 2015). ABD ve İran arasındaki bu anlaşmadan iki tarafında kazançlı çıktığını belirten Gelb (2015), İran'ın kazançlarının, ABD'nin kazançlarından daha elle tutulur olduğunu vurgulamıştır. İran, kendi ekonomisi için önemli olan ve Orta Doğu'da daha büyük güç elde edilebilecek imkanı verebilecek olan yaptırımlar hafifletmiştir. Obama ise, İran nükleer çalışmaları üzerinde geniş haklar elde etmiştir. Diğer yönden Gelb (2015), Obama İran'ı düşmandan dostla dönüştürmek için stratejik bir fırsat bulduğunu ifade etmektedir.

SONUÇ

Nükleer güç elde eden ülkelerin sayısının artması her ne kadar o ülkenin gelişmesine, ekonomisine ve ordusuna büyük çapta bir katkı sağlasa da sistem içerisinde bunu kabul ettirmek çoğu zaman zor gözükmektedir. Bu uluslararası sistemdeki güvenlik ve güç algısı ile doğrudan ilgili bir konudur.

İran'ın nükleer sisteminin gelişmesi uluslararası alandaki gücü elinde tutan aktörler açısından kendilerine karşı bir rakibin oluşmasına olanak vermektedir. Her ne kadar Soğuk Savaş sonrası iki kutuplu sistem terk edilmiş olsa bile günümüz uluslararası alanında belli güçlerin etkisi, sistem üzerinde kendisini doğrudan veya dolaylı bir şekilde göstermektedir. İran'ın nükleer silahlanması demek, Orta Doğu'da yeni bir güç dengesinin ve güvenlik sisteminin değişmesi anlamı taşımakta ve hali hazırda bu sistemin güçlü devletleri olarak sayılabilecek devletlere karşı bir tehdit potansiyeli oluşturmaktadır. Bu bağlamda kendi istemleri dışında yaşanan gelişmeler ve kontrol altına alınamayan durumlar uluslararası sistemde belli ülkelerin güvenlik ve tehdit algılarını da etkilemektedir. Sistemi kendi algıları üzerinden okuyan bu devletler gelişmelere müdahil olarak, sistem üzerindeki muhtemel tehditleri azaltmak veya önleme çabası içindedirler.

Makalede konunun muhatabı olan ABD ve İsrail ise, bu devletlerin başında gelir. Birinci bölümde anlatılan Amerikan dış politikası teorileri ışığında söz konusu gelişmeleri analiz edecek olursak, AIPAC'ın tüm çabalarına rağmen ABD'nin İran ile masaya oturması, şahsına münhasır

dış politikalarından ‘Öncelik Stratejisiyle’ açıklanabilir. Bu stratejiye göre, ABD’nin özellikle askeri baskınlığını sürdürmek ve yükselebilecek herhangi yeni bir güce karşı süper güç pozisyonunu korumak temel amaçtır. ABD’nin İran’ın yeni bir nükleer güç olma yolunda ilerlemesini kontrol altında tutmak istemesinde bu strateji gayet net bir şekilde görülmektedir. Bunlara ek olarak, İran görüşmeleriyle ilgili Obama’nın diplomasinin öncüsü olma söylemi ‘Liberal Uluslararasıılık’ dış politika stratejisiyle bağdaştırılabilir. Buna göre ABD’nin tüm dünyada demokrasinin, liberal değerlerin savunucusu ve sağlayıcısı olarak hareket etmese politikası güdülür. Diplomasinin, masaya oturmanın ve şeffaflığın ön planda olduğu Obama’nın İran nükleer görüşmelerindeki bu tutumları, liberal uluslararasıılığın dinamiklerini yansıtmaktadır. İran nükleer krizinde ABD’nin sistemik ya da iç politikadan üretilen dış politikalar yerine ‘Büyük Strateji’ başlığı altında ‘Amerika’ya has’ olan stratejileri benimsediği sonucuna varılabilir.

İsrail, AIPAC aracılığı ile kendisine yönelik bir tehdit olarak algıladığı tüm durumlar için Amerikan siyasetini yönlendirirken ki tüm söylemlerinde *ortak tehdit*, *ortak çıkar* ve *ortak güvenlik* ilkeleri üzerinden giderek, aslında bir ülkenin dış politikasının yanında iç politikası açısından da son derece önemli olan olgular üzerinden hareket ederek *ortaklığa* vurgu yapmaktadır. Fakat zaman zaman bu durumdan rahatsız olan siyasetçiler İsrail’in dolaylı bir şekilde AIPAC ile Amerikan politikası üzerindeki etkisini olumsuz olarak görmüşlerdir. Bu noktada bir Kongre üyesinin yaptığı açıklama bunu güzel bir şekilde ortaya koymaktadır, “...beni en çok rahatsız eden şey Amerikan politika üreticilerinin kabiliyetsizliği. Çünkü, AIPAC’in etkisi nedeniyle politikacılar Amerika’nın çıkarlarıyla İsrail’in çıkarlarını birbirinden ayırt edemiyorlar. Çıkarlarımız uyuştugu zaman soru yok ama her zaman uyuşmuyorlar ki...” (Findley, 1994, s. 91).

Diğer yandan, İsrail devletinin çıkarlarını gözetken bu lobi özellikle medyayı, enstitüleri, akademisyenleri, uzmanları, önemli mevkilerde bulunan kimseleri, gazeteciler ve en önemlisi de karar alıcılar üzerinde etki kurarak hedeflerini gerçekleştirmektedirler. Bu çerçevede oluşturmuş oldukları sosyal yardım kuruluşları, dernekler tamamen kendi amaçları doğrultusunda bilgi toplama amacı taşımaktadır. *Bilgiyi* son derece başarı bir şekilde kullanan İsrail, kendi görüşünü yansıtıcı kampanyalar yürütmekte ve desteklediği lobiler ile kendi lehine alınacak politikaları

yönlendirerek, Orta Doğu'da atılacak önemli adımları engelleyici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında, İran'ın nükleer gelişmesini, Orta Doğu'da kendisine karşı en büyük tehditlerden biri olarak gören İsrail, işbirliği içinde olduğu Amerika'da son derece başarılı ve istikrarlı bir Siyonist lobisi olan AIPAC aracılığı ile ABD politikasını yönlendirme politikaları izlemiştir. Ne var ki, İran nükleer görüşmeleri konusunda makalede ele alınan yasa tasarıları Kongre'de yeterli oy alabilmiş olsa bile içlerinde bir tanesi hariç hiç biri geçerli bir yasa haline gelememiştir. İran ve P5+1 arasında müzakere sürecinden bir anlaşma üzerinde uzlaşma sağlanması ve Obama'nın yeterli destek alarak bunu - AIPAC'in üstün lobi kabiliyeti ve çalışmalarını göz önünde bulundurduğumuz zaman- Kongre'den geçirmesi bu Yahudi lobisinin buradaki başarısızlığını ortaya koymaktadır. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, AIPAC'in spesifik olarak İran nükleer krizinde etkisiz kaldığıdır. Bunun dışındaki dış politika konularında yürüttüğü lobi faaliyetleri çoğu zaman etkili olmuştur. Ayrıca bu çerçevede yürüttüğü lobicilik, Kongre'de önemli ölçüde destek görmüştür. Fikir ayrılığı Obama'nın benimsediği dış politikayla meydana gelmiştir. Bu noktada İran nükleer krizinde Obama'nın AIPAC'in dolayısıyla İsrail'in çıkarlarını ikinci plana attığı ve kendi süper güç pozisyonunu öncelediği yorumu yapılabilir. Ancak başka bir açıdan bakıldığında ABD'nin bu tavrı AIPAC'in de çıkarına hizmet etmiştir denebilir. İran'ın gizli ya da kontrol altında geliştirdiği nükleer gücü her halükarda İsrail'in güvenliğine bir tehdittir. En azından daha şeffaf bir nükleer silahlanma süreci İsrail için göreceli daha az güvensizdir. Bu açıdan çıkarların tam olarak da örtüşmediği söylenemez. Burada AIPAC'in, radikal bir tutum sergileyerek gerçekçilikten uzak olduğu, salt bir İran karşıtlığı üzerinden politika ürettiği söylenebilir.

Bir diğer sonuç Nükleer Silahlanma Tartışmaları ışığında Amerika'nın kitle imha silahlarının yayılmasına karşı bir dış politikaya hakim olduğudur. Yaptırımlar olsa dahi, İran'ın nükleer silahlar üretmek için faaliyetlerine devam edeceğinin farkına varılması neticesinde, Amerika kontrolsüz bir silahlanmadansa, kontrollü bir silahlanmayı tercih etmiştir. Sonuç olarak bu makale, Obama'nın Sagan'ın yaklaşımından hareket ederek, nükleer silahların yayılmasının durdurulmasını savunduğunu destekler. Burdaki amaç ise, dönemin Obama hükümetinin İran nükleer müzakerelerini destekleyerek, nükleer faaliyetler üzerinde kontrol sağlamaktır.

KAYNAKÇA

- Adam, K. (17 Temmuz 2015). AIPAC-Linked Group Launches \$5 Million Ad Campaign Against Nuke Deal. *The Washington Free Beacon*. <http://freebeacon.com/national-security/AIPAC-linked-group-launches-5-million-ad-campaign-against-nuke-deal/>. Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2016.
- Allison, G. (1969). Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis. *Rhe American Political Science Review*. Volume 63. 689-718.
- American Israel Public Affairs Cmte. *Center for Responsive Politics*. <https://www.opensecrets.org/lobby/firmsum.php?id=D000046963&year=2011>. Erişim Tarihi: 27 Nisan 2016.
- Austin, T.R. (2006). Hijacking American Foreign Policy in the Middle East: An Analysis of the Power of the American Israel Public Affairs Committee. *Illinois State University*. <http://pol.illinoisstate.edu/downloads/conferences/2006/AustinTanyaAIPAC05.pdf>. Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2016.
- Berman, L. (24 Kasım 2013). Iran nuclear agreement a 'historic mistake,' Netanyahu says. *The Times of Israel*, <http://www.timesofisrael.com/iran-nuclear-agreement-a-historic-mistake-prime-minister-says/>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2016.
- Cankara, Y. (2005). *Yeni Oyun: İran'ın Nükleer Politikası*. İstanbul: IQ Kültürsanat.
- Cattori, S. (2006). The Chomsky/Blankfort Polemic. Jeffrey Blankfort ile röportaj. (20 Şubat 2006). http://www.ifamericansknew.org/us_ints/nc-blankfort.html, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2016.
- Citizens for a Nuclear Free Iran (CNFI) Launches Second National TV Ad Featuring Iranian Human Rights Activist. (14 Ağustos 2015). PR Newswire. <http://www.prnewswire.com/news-releases/citizens-for-a-nuclear-free-iran-cnfi-launches-second-national-tv-ad-featuring-iranian-human-rights-activist-300128712.html>. Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2016.
- Citizens for a Nuclear Free Iran. (28 Temmuz 2015). *Institute for Policy Studies*. http://rightweb.irc-online.org/profile/citizens_for_a_nuclear_free_iran/, Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2016.
- Clients lobbying on H.R.850: Nuclear Iran Prevention Act of 2013. *Center for Responsive Politics*. <https://www.opensecrets.org/lobby/billsum.php?id=hr850-113>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.

- Davis, H. (17 Temmuz 2015). Pro-Israel Creates Group to Lobby Against Iran Deal. The New York Times. <http://www.nytimes.com/politics/first-draft/2015/07/17/pro-israel-AIPAC-creates-group-to-lobby-against-the-iran-deal/>, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2016.
- Dyer, G. (17 Ocak 2016). Iran: Implementation Day explained. Financial Times. <https://www.ft.com/content/bc7273ee-bbe9-11e5-b151-8e15c9a029fb>. Erişim Tarihi: 04 Aralık 2016.
- Ekinçi A. C. (2009). *İran Nükleer Krizi*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- Findley, P. (1989). *They Dare to Speak Out: People and Institutions Confront Israel's Lobby*. Chicago: Lawrence Hill Books.
- Findley P. (1994). *ABD'de İsrail Lobisi*. M. Özcan ve A. Asrar (Çev.). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Gelb, L. H. (2015). *The Real Reason Obama Did the Iran Deal*. The Daily Beast, <http://www.thedailybeast.com/articles/2015/07/14/the-iran-deal-s-missing-ingredient.html>, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2017.
- Ghitis, F. (2015). *Is Obama too desperate for an Iran deal?*, CNN, <http://edition.cnn.com/2015/04/02/opinions/ghitis-iran-obama-deal/>, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2017.
- Goldberg, D. H. (1990). *Foreign Policy and Ethnic Interest Groups*, U.S: Greenwood Press.
- Ho, C. (20 Temmuz 2015). AIPAC spent \$1.7 million s it lobbied Congress to review Iran deal. The Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/news/powerpost/wp/2015/07/20/AIPACs-lobbying-spending-spikes-as-group-pushes-hard-to-oppose-iran-deal/>, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2016.
- Hsu, T. C. (2012). How the Israeli Lobby Works in the United States. *Centre for Research on Globalization*. <http://www.globalresearch.ca/how-the-israeli-lobby-works-in-the-united-states/5313557>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2016.
- Interest Groups (Pro-Israel): Bills supported and opposed. *MapLight*. <http://maplight.org/us-congress/interest/J5100/bills>. Erişim Tarihi 15 Mayıs 2016.
- Iran: Nuclear History. *Jewish Virtual Library*. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/arabs/nukehistory.html>, Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2016.

- İran'la nükeer anlaşma ABD Kongresi'nde. (20 Temmuz 2015). BBC. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150720_abd_iran_kongre. Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2016.
- İran Nükleer Profili, *Nuclear Threat Initiative*. <http://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/>, Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2016.
- İran'ın imzalayacağı anlaşmaya yönelik yayınlanan reklam için bkz., <https://www.youtube.com/watch?v=vny6BwGhcrA>, Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2016.
- İşbilen E. (2009). *Nükleer Satranç: İran'ın Nükleer Politikası ve Türkiye*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Marrar, K. (2009). *The Arab Lobby and US Foreign Policy*. Oxon: Routledge.
- Mearsheimer, J., Walt, S. (2009). *İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası*. H. Kösebalaban (Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Miglieta, J. P. (2002). *American Alliance Policy in the Middle East 1945-992 Iran, Israel and Saudi Arabia*. U.S: Lexington Books.
- Milstein, M. H. (1991). AIPAC Considered One of Top US Lobbies. *Washington Report on Middle East Affairs*. <http://www.wrmea.org/1991-may-june/AIPAC-considered-one-of-top-us-lobbies.html>, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2016.
- Nükleer müzakerelerde anlaşma sağlandı. (03 Nisan 2015). Aljazeera Türk. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/nukleer-muzakerelerde-anlasma-saglandi>. Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2016.
- Obama: İran'la Yapılan 'İyi Bir Anlaşma'. (04 Nisan 2015). Amerika'nın Sesi. <http://www.amerikaninsesi.com/a/obama-iran-la-yapilan-iyi-bir-anlasma/2706930.html>. Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2016.
- Pro-Israel: PAC Contributions to Federal Candidates, *Center for Responsive Politics*, <http://www.opensecrets.org/pacs/industry.php?txt=Q05&cycle=2016>. Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2016.
- Pro-Israel: Money to Congress, All Senate Candidates. *Center for Responsive Politics*. <https://www.opensecrets.org/industries/summary.php?ind=Q05&cycle=2016&recipdetail=S&mem=N>. Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.
- Pro-Israel: Money to Congress, Summary. *Center for Responsive Politics*. <https://www.opensecrets.org/industries/summary.php?cycle=2016&ind=Q05>, Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2016.

- Quillen, C. (02 Haziran 2002). Iranian Nuclear Weapon Policy: Past, Present and Possible Future. *Rubin Center Research in International Affairs*. <http://www.rubincenter.org/2002/06/quillen-2002-06-02/>, Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2016.
- Quigley, J. B. (28 Kasım 2016). The Iran Sanctions Extension Act: Enforcement Overkill. *Jurist*. <http://www.jurist.org/forum/2016/11/the-iran-sanctions-extension-act-enforcement-overkill.php>. Erişim Tarihi: 05 Aralık 2016.
- Rubenberg, C. A. (2003). *The Palestinians: In Search of a Just Peace*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Sagan D. S., Waltz N. K. (2003). *The Spread of Nuclear Weapons: A Debate Renewed*. New York: W.W. Norton & Company.
- Shargel, A. (02 Mart 2009). Steven J. Rosen Joins MEF as Visiting Fellow. *Middle East Forum*. <http://www.meforum.org/2092/steven-j-rosen-joins-mef-as-visiting-fellow>, Erişim Tarihi: 02 Mayıs 2016.
- Sizer, S. Christian Zionizm: The Heresy that Undermines Middle East Peace. <http://www.informationclearinghouse.info/article35747.htm>, Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2016.
- Spiegel, S. L. (24 Ocak 2014). Congress, don't pass the Nuclear Weapons Free Iran Act. *The Hill*. <http://thehill.com/blogs/congress-blog/foreign-policy/196154-congress-dont-pass-the-nuclear-weapons-free-iran-act>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.
- Spetalnick, M., Zengerle, P. (22 Temmuz 2015). Republicans and AIPAC Step Up Campaign Against Iran Deal. *Forward*. <http://forward.com/news/breaking-news/312476/republicans-and-AIPAC-step-up-campaign-against-iran-deal/>, Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2016.
- Sinkaya, B., Yıldırım, A. K. (10 Ocak 2013). İran Yaptırımlarının Mali Boyutları. *Ortadoğu Analizi*. https://www.academia.edu/3169384/İran_Yaptırımlarının_Mali_Boyutları, Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2016.
- The Washington Post. (05 Ağustos 2015). Obama'nın İran nükleer anlaşması ile ilgili konuşmasının tam metni. https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2015/08/05/text-obama-gives-a-speech-about-the-iran-nuclear-deal/?utm_term=.4dff9c14a568, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2017
- Umerova, Z. (2006). *Yahudi Lobisinin ABD İçindeki Konumu ve Ortadoğu Politikasındaki Rolü*. Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- U.S Department of the Treasury. <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Pages/iran.aspx>, Erişim Tarih: 05 Aralık 2016.
- U.S Department of the Treasury. (2016). Sanctions. https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/jcpoa_faqs.pdf. Erişim Tarihi: 05 Aralık 2016.
- U.S Israel Memorandum of Understanding. (30 Ekim 1981). <http://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/us-israel%20memorandum%20of%20understanding.aspx>. Erişim Tarihi: 26 Nisan 2016.
- UN News Centre. UN Security Council removes Iranian bank from sanctions list. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=53024#.WEXQQXfBI6U>. Erişim Tarihi: 04 Aralık 2016.
- UN Security Council. Resolution 2231(2015). <http://www.un.org/en/sc/2231/>. Erişim tarihi: 05 Aralık 2016.
- Ünal, B. (2015). İran Nükleer Anlaşması ve Türkiye'ye Etkileri. *BİLGESAM*. <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-74-20150723211232.pdf>. Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2016.
- Warrick, J., Deyoung, K. (19 Aralık 2013). On Iran, senators defy White House, threaten new sanctions. The Washington Post. https://www.washingtonpost.com/world/national-security/on-iran-senators-defy-white-house-propose-new-sanctions-legislation/2013/12/19/03c51b6e-68f1-11e3-8b5b-a77187b716a3_story.html. Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.
- Waxman, D. (2016). *Trouble in The Tribe: The American Jewish Conflict Over Israel*. U.S: Princeton University Press.
- What Role Does AIPAC Play in US Elections. (08 Mart 2012). Aljazeera. <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestoryus2012/2012/03/20123774029910326.html>Erişim Tarihi: 27 Nisan 2016.
- Willis, O. (27 Temmuz 2015). Who's Behind Citizens for a Nuclear Free Iran?. <http://oliverwillis.com/2015/07/26/whos-behind-citizens-for-a-nuclear-free-iran/>. Erişim Tarihi: 2 Mayıs 2016.

Kongre'ye Sunulan Yasa Tasarıları

- S.1881-Nuclear Weapon Free Iran Act of 2013. <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/senate-bill/1881>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.
- S.1881-Nuclear Weapon Free Iran Act of 2013. MapLight, <http://maplight.org/us-congress/bill/113-s-1881/2676778/total-contributions>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2016.
- S. 615- Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015. <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/615?q=%7B%22search%22%3A%5B%22%5C%22s615%5C%22%22%5D%7D&resultIndex=1>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.
- S. 615- Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015. MapLight, <http://maplight.org/us-congress/bill/114-s-615/6606377/total-contributions>, Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2016.
- H.R. 850 – Nuclear Iran Prevention Act of 2013. <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-bill/850?q=%7B%22search%22%3A%5B%22%5C%22hr850%5C%22%22%5D%7D&resultIndex=2>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.
- H.R. 850 – Nuclear Iran Prevention Act of 2013. MapLight, <http://maplight.org/us-congress/bill/113-hr-850/1772933/contributions-by-vote>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2016.
- H.R. 6297 Iran Sanctions Extension Act. <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/house-bill/6297>. Erişim Tarihi: 05 Aralık 2016.

AIPAC Belgeleri

- AIPAC. (2015). Brifing Kitabı: 114th Congress, 2nd Session. <http://www.AIPAC.org/-/media/Publications/Policy%20and%20Politics/AIPAC%20Analyses/BriefingBookHill.pdf>, Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2016.
- AIPAC. (2016). Brifing Kitabı: 114th Congress, 2nd Session. 2016, <http://www.AIPAC.org/-/media/publications/policy-and-politics/AIPAC-analyses/briefing-book/briefing-book.ashx>, Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2016.
- The U.S.- Israel Strategic Partnership. AIPAC. http://www.AIPAC.org/-/media/publications/policy-and-politics/AIPAC-analyses/issue-memos/2007/01/the_u_s_israel_strategic_partnership.ashx, Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2016.

AIPAC Resmi Web Sitesi, <http://www.AIPAC.org>, Erişim Tarihi: 22 Nisan 2016.

Our Mission. <http://www.AIPAC.org/about/mission>, Erişim Tarihi: 22 Nisan 2016.

News Hub. (05 Aralık 2013). Talking Points:America Must Prevent a Nuclear Iran. <http://www.AIPAC.org/news-hub?id=%7B238B65B1-A9D7-4501-BDA6-94ED69BAECA3%7D#>, Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2016.

AIPAC Memo. (14 Ocak 2014). Congress Must Act to Ensure Iranian Compliance. AIPAC. <http://www.AIPAC.org/-/media/Publications/Policy%20and%20Politics/AIPAC%20Analyses/Issue%20Memos/2014/AIPAC%20Memo%20-%20Congress%20Must%20Act%20to%20Ensure%20Iranian%20Compliance.pdf>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.

AIPAC Memo. (25 Kasım 2013). U.S. Must Prevent a Nuclear-Capable Iran. AIPAC. <http://www.AIPAC.org/-/media/Publications/Policy%20and%20Politics/AIPAC%20Analyses/Issue%20Memos/2013/11/AIPAC%20Memo%20-%20US%20Must%20Prevent%20a%20Nuclear%20Capable%20Iran.pdf>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.

AIPAC Memo. (21 Ocak 2016). Iran Reaches Implementation Day. AIPAC. <http://www.AIPAC.org/-/media/publications/policy-and-politics/AIPAC-analyses/issue-memos/2016/iranreachesimplementationday.ashx>, Erişim Tarihi: 05 Aralık 2016.

AIPAC. (2013). Bill Summary: The Nuclear Weapon Free Iran Act of 2013 (s. 1881). <http://www.AIPAC.org/-/media/Publications/Policy%20and%20Politics/AIPAC%20Analyses/Bill%20Summaries/2013/12/NuclearWeaponsFreeIranActOf2013.pdf>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.

AIPAC. (2015). Bill Summary: The Iran Nuclear Agreement Review Act of 2015(S.615). <http://www.AIPAC.org/-/media/Publications/Policy%20and%20Politics/AIPAC%20Analyses/Bill%20Summaries/2015/AIPAC%20Bill%20Summary%20-%20The%20Iran%20Nuclear%20Agreement%20Review%20Act%20of%202015%20FINAL.pdf>, Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2016.